ޔޫސުފް މުޙައްމަދު ދީދީ ބަހެއް ތަރުޖަމާ ލަވަތަކަށް އަވަސް ކަލިއެއް

މިދިޔަމަހު އަލްފާޟިލާ ނަސްރާ އަބްދުލްމުޙުސިން އޮންލައިން ނޫސްމަޖައްލާ "އަދަދު" ނޫހުގައި ޝާއިޢު ކުރައްވާފައިވާ ލިޔުއްވުމެކެވެ.
https://adhadhu.com/article/20576

ނަސްރާ އަބްދުލްމުޙުސިން

21 ޖަނަވަރީ 2022 - 10:07

މަޝްހޫރު ޢިލްމުވެރިޔާ ޔޫސުފް މުޙައްމަދު ދީދީ --އާޓްވޯކް: އަބްދުﷲ ޝަފީޤު (އަބޫ) / އަދަދު

ވަރަށް ހުޅަނގު ޖީވީން ފެންނަ ލަވައެކެވެ. ހަނދާން ބަލިކުރުމަކީ ނުވާނަމަ، މަޝްހޫރު ލަވަކިޔުންތެރިޔާ ފާތިމަތު ރައުފުގެ އަޑުން އިވޭ ހިތްގައިމު ލަވައެކެވެ. ފެންނާނީ ޖުވާން އަންހެން ކުއްޖަކު ވަރަށް އުފާވެފައި ހުރި، ޢާނާގެ ޝުޢޫރުތަކަށް ބަޔާން ކުރަމުން ދާ މަންޒަރެވެ. ކޮންމެވެސް މީހަކު އަންނާނީ ޢާނާއަށް ވަދުންދާ އިހުސާސްތަކުގެ ވާހަކަ އެވެ. ޖައްވާއި ވައި އާޝާ އާއެކު އެ މިހާރަށް ކުރާ އިންތިޒާރުގެ ވާހަކަ އެވެ. އާދޭގެ ސާދާ ދިވެހި ބަހުން ކިޔައިދޭ މި އިހުސާސްތަކަށް، ފެންނަ މަންޒަރު، ރާގާ ގުޅި ލާފަތިގެންދާ ހިނދު ބަލަން އިންނަ މިހާރަށްވެސް އުފާވެރިކަން ގެނުވައެވެ. މަޝްހޫރު ގެންވެރިޔާ ޙުސައިނު މުބާރަކު ފުޅު އެ އިހުސާސްތަކަށް ގެންނަވަމުން ފާޅުކުރައްވަނީ މި ގޮތަށެވެ.

"ކާކު އަޅިމާހެ މި ރޮއްސާވާ ހިތަކު ބާރު ނެތީ
ގެއްލި ތިޔާ ނިދި ހޮދުން ދޯދަކު ބާރު ނެތީ... ކާކު އަޅިމާހެ..."

ކުއްތިއަކަށް ހިތަށް އެރި ލަވައިގެ އަސްލު ހިންދީ ލަވައިގައި ކިޔާ އެއްޗެއް އަޑުއަހާލުމަކުންނެވެ. މާނަ އެއްގޮތްކަމުން ކޮންމެވެސް ވަރެއްގެ ސިފައެއް އެބައެވެ. އިސްވެ ފުރަތަމަ ލަވައާ ދިމާވާ ހިންދީ ލަވަ، "ކަސް އާރާ ނިގާހެ ތަމަން ޗޯދު ދުނީ" ގައި އެ ކިޔާ އެއްޗެއް އަޑުގަނޑެއް މި ދިންކަމަކަށް ތަރުޖަމާކޮށްލާފައި ކަހަލަ ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ކޮށްފައިވާކަމަށްވެ.

"ދުރުދުރަށް ވިދުވަރެއް އެ ގެނުވީ ކާކު އައިމާ ހެއްދުވެ؟
ނިދާފައި އޮތް މަގޭ ހިތުގެ "ނަރުގިހަކާން" ރޭގައި އެ އިއްވީ ކާކު އައިމާ ހެއްދުވެ؟

އެހެން ނަމަވެސް މި ލަވައިގެ ޖުމުލަ މާނަކުރުންތަކުން އެއްގޮތް ކޮންފަރާ އިދު އެއްވެސް ކޮރިކަމެއް ނެތްކަމުން އުފާވެއެވެ. ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ލަވަ ހަދާ އުޅޭ މީހުންކަމުން، ތަރުޖަމާ ލަވައެއް، އެއް ވަޒަނަކަށް، އެއް ރާގަކަށް، އެބަހެއްގައި ގެން ހަދާން އޮންނަ އުސޫލަށް ފެއްތައިގެން، މާނަ އޮޅުން ބޮޑުން ނުވާހެން ހެދުމަކީ ފަސޭހަ ކަމެއް ނޫންކަން ދަންނަމެވެ. ދެވަނަ ކަޑައެޅުން ބަލާލަމެވެ.

"އަންނަ އާނާގެ ހަބަރު ވައިގެ ތަރުގާވީ

އެންމެ ނާރެއްދި ނުދެކޭތޯ އެ ހިތޭނުން ވާތީ

ކޫރު ފުރިދާންފުރި... ނޫވާގެ ކޮޅަށް ބޮޑު ނުވީ"

ހިންދީ ތަވައިގެ ހަމަ އެ ކަނޑުގައި ބޮނަސި ދިޔާތީ ބަލާލަމާލީއެވެ.

"އަސްނަ މީހާގެ ހަބަރާއްކު ވައި ރޮދި އަރުވައްޖެއެވެ.

ހަރިގަނޑުން މާބަށް ފޫބާ އަޅާ އިވެން ފަހަރިފިއެވެ.

އަދި އަހަރެންގެ ކުރަ "ފުދި" އޮގެ މީރު ވަހުން ނޫވާވެސް ހަވައްވައިފިއެވެ."

ފަރިތަރަރިގެ 385 ވަނަ ރަދަދުގައި، (އޭޕްރިލް 2012)، މުހައްމަދު ވަހީދު (މަޖުލީ) ބަދަލުވާކުރުމާ ބެހޭ ޗާޕުން ލިޔުއްވާފައިވާ އެވެ. "ބަދަލުވާކުރުމުގައި އަޅުގަނޑު ދިރާކުރާ ޖީން ހަރުފަތުއް ޝާއިރެއެވެ. އޭގެ ބޭރު ބަހަކުން ބޮނެފައިވާ އެއްބައެއް ޅާރައި އުފުމެވެ. ދެވަނަ ހަރުފަތިޔާ އެ އެއްކާރީގައި ބޮނާ މާނަ ދެނެގަތުމެވެ. ޖީން ވަނަ ހަރުފަތިޔާ އެ މާނަ ދިވެހި ބަހުން ބޮނާ ގެތެރު ލިޔުމެވެ." ޑޮކްޓަރ މުހައްމަދު ފުދުގެ މަޤާމުގައި މި ދެނެނުދި ތަފައިނު ބަލާފުދުން، މި ސިފަތައް ސާފުކޮށް ދެނެނެއް އެވެ. މީގެ އިތުރުން ދިވެހި ވައްޓާ ނުކުތާ ވާހަކަތައް "ދިވެހި" ކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައްވެސް ސާފުކޮށް އެވެ.

އެހެން ތަފައްހަރު ބަލާލާމޭ އެވެ. ވަރަށް މަޝްހޫރު ހިންދީ ރާގެއްވެ. "ކަހީ ކަހީ ޖޫރު ދިލްމާ، ހަމާރު އާބާ" މި ތަފައިގެ ރާގަށް، ހައިދަރާބާދާ ދިވެހި ތަފައިކޮށް. ގޮތުގަނޑުކަށް އަހުރުން ކުރައްވާ ކުރައްވާފައިވާ މި ބަދަލުވާގައިވެސް، ބަދަލުމާއްދާގެ ޓާރިކަތުގައި ނުފެނެ އެވެ. ޔުނިވަރސިޓީ އެ ހިއްސާ އަރައްޔަ ކުރައްވާފައިވާ އެލަވެސް ފުރިހަމަވައެވެ. ހިންދީ ތަފައިގެ އިސްލާ ބައިބަލާފުށް، ބަދަލުވާއާއި ބޭނުންވާނީކަމަކަށް ނުދެކޭމެވެ. އެހެންކަމުން އެ ތަފައިގެ ދިވެހި ބަދަލުވާގެ މައިގަނޑު އަދި ފުރަތަމަ ކަޔަ ނަހޫދުކޮށްވާނަމެވެ.

"ހިނދުން ހިނދަށް މުޅި ހިތާ، ޒިޔާރާ އާލާވާ

ޖީބާ އުފުރިފާ، އާވާސީ މަގޭ ނަސީބުގަތާ

ފަރުވާގެ ދުނިޔާން ވިރާސްރާދޭ އުމްރު މީގެ ކުރިން

ޖީބާ ބިމަށް ދެން، ފޮނުއްވީ މަގޭ ނަސީބުގަތާ

ހިނދުން ހިނދަށް މުޅި ހިތާ، ޒިޔާރާ އާލާވާ

ވިދާފާ ޖީހަ ޖާނީ މަގޭ އަމާނަތުކޮޅާ

ހިތޭން ތަޖިލީ ގުނަހަތް މި ރަސޫލާ ވާއިރު

ދު ޖޫނުފަތާ ފުރިމާދާ، މި ވެސް އަމާނަތުކޮޅާ"

ރާގަށް ކިޔުމާއިރު، ހިންދީ ލަވައިގައި ދެމޭ ކޮންމެ ފިލްމަކަށް ދިވެހި ލަވައިގައިވެސް ދެމޭ ފިއްތައި ހިމަނުއްވާފައިވެ އެވެ. ތަރުޖަމާއަށް ބޭނުންކުރާ ލިޔަކުން ނިންމުންތަށް އެއްގޮތްކުރައްވާފައިވެ އެވެ. އެހެން ހިންގާލީ ހިންދީ ލަވައިގައި އޮތް ކޮންމެ ފުރުޞަތެއް ހަމަ، އެ މާނަ ނިކުނެ، އަދި ފަހުގެ ފުރުޞަތުގައި އަލުން އުފެއްދުއްވާފައިވާ، ހިންދީ ލަފުޒުތަކުގެ ބަދަލުގައި "ދިވެހިބަސް" ލަފުޒު ބޭނުންކުރައްވާފައިވާކަމެވެ.

އަޅުގަނޑުމެން އެހެންނަމަވެސްތަކެވެ. ހަމަ ޤައުމީ މުޙައްމަދު ފުޅުގެ ކަން ގޮތެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ކުރިން މި ދުންޔާގެ ލަވަތަކަ ހިޔާލުން، މި ފަހުގެ ތަރުޖަމާ އަލިއްލަ ކުރައްވާފައިވާ، ހިންދީ ލަވައިގެ ކޮންޓެކްސްޓް ދިރުވާ އާދަކާދައާ ފުރުއަރާކަން ދުނިޔެވެއިގެން، ކޮންޓެކްސްޓް ބަދަލުކުރައްވާފައިވާގޮތުގެ އެވެ. ނަގާބަ ސަރުކާރު ހަރުދަނާ އެއް ވަނަ އަހަރު ބޭރުފުށުގައި ރިލީޖް ކުރި މަސްހޫރު ފިލްމު "ހާމީ ދާނީ"ގެ ލަވަ "ނަލުފަރުބޮޑީ ދުނިޔޭ ކަ ބޮޑާ" އެވެ. ދިވެހި ލަވައިގެ މައިގަނޑު ގޮތެވެ.

"ނަލުފަރުބޮޑީ ދުނިޔޭގާ ނޫޅޭ ބިޔަ ހިޔާލުގެ ދުނިޔޭގާ
ހެވިދާނެން! މަގޭ ރާނީ!
ފަސްދުރުން މި ސަރަހައްދާ ނޫޅޭ ބިޔަ ދުއްސަނދި ލޯބީގާ
ބަޔަށް ކިޔާ މަގޭ ރާނީ!"

އެކުލަވާލެއްވި ވާހަކައެވެ. އަނިޔާވެރި މި ދުނިޔެ ދުރުކޮށް އުފާވެރިކަމާއި ލޯބީގެ ދުނިޔޭގައި ހިނގުންތެރިކަން ކުރާ ދިރުމެވޭނެކަމެވެ. ހިންދީ ލަވައިގެ މައިގަނޑުގައިވެސް ދައުރަކީ އެއް ވާހަކައެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެ ލަވައިގައި ނިސްބަތްކުރެވޭ ފިލްމުގެ ބަޔަކުގެ އެކުވެރި އެވަނަކަމެވެ. އިންސާނަކަށް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތަރުޖަމާ ކޮށްފައިވާއިރު، ހިންދީ ލަވައިގެ ޖުމުލަ މާނަ ބޭނުންކުރައްވާފައިވާ ނަމަވެސް، ދިވެހި ބަހުން އެއީ އިންސާނަކަށް ނިސްބަތްކޮށް ދައުލާ ވާހަކައެއްކަން ސިފަކުރާލާ ގޮތަށް ޖެހިން ގެންދެވިއާ ލަވަ ހަމަދާކުރައްވާފައެވެ.

މި ފަދަ އެބައި ބަރުޖަމާ ގެމުއް، ރިސާލާ މުޙައްމަދު ފުލުގެ ގެންދުރުބަހައްދުން ގެންގޮސް އެބަހުއްޖެވެ. "ފުރިހުލު ދި އިސްޖެރިނާސަނަފް" ސިފިޖްއިން މަޝްހޫރުވި "ނުނިދޭނާ ސަޖާދީ" އަދި "ހިނދަނީ އަޖުއަހާ" ފަދަ ލަވަބަހާރިވެސް އާގެ ހިންދީ ލަވަބަހާ އެއްގޮތް މާނަބަހެއްގެ މައްޗަށް ގެންގުޅުއްވާ ގެންގޮސް ލަވަބަހެވެ.

ކުރިންވެސް ދެންނެވި ފަދައިން މިއީ އަވަސް ކަޑިއެކެވެ. ތަރުޖަމާ ގެންދިޔަކަމުގެ މައްޗަށެވެ. އެންމެ ގެންދިޔައީގެ ދިރިން ތަފާސްކުރަން މިސާލު ނަގައިގެންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، މިއީ ހަމައެކަނި އަލިމަތިކުރުމުގެ ދުސްތޫރު މުހައްމަދު ފުރަތަ ހާއްސަ ފަންނެއް ނޫނެވެ. އާދައި މިހާރުގެ އެބައި ގެންގުޅެންނެއް މި އުސޫލު، ކުރެވިފައިވާ ބޭނުންކުރެވޭ އެވެ. އާދަޔާ ޚިލާފު ތަރުޖަމާގެ ބާރުހުރި، މި ފަދަ ކުރެވިފައިވާގޮތުގައި ހަމަޖެ ދާކަން އާރަސް ނުޖެހެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިގޮތުން، މި ފަންނުގެ ހަމަޖެހޭ ތަކެތި ރަސާސާވެސް ދޭން ޖެހެ އެވެ. އަދުގަނޑުގެ މި ފިޔަވަޅުގައި އެމަނިކުފާނުގެ މި ފަދަ ގެންދަވާކަށް އެކަނި ނަޖާތު ހިންގަވި ކަވުދައިވިދަސް، އެ މަނިކުފާނަކީ، ގެންދެވިކަމުގެ ފާއިދާގައި "މުވައްސަސާ" އެކާވެސް ދަންނަވައިދޭން އެވެ. މަދަހާ، ޒުލުމި، ފަހުސަފީ، އަދަބީ، ދިރީ، އަދި ލާބަޔާގެ މަޝްހޫރު އެބައި ގެވެއް އެ ބޭފުޅުންގެ ސިޔާސިން އުފެންކުރައްވާފައިވާ ކުރެއްވި ޝާއިރުކަމެވެ. މިއަދުގެ އެބައި ގެންދެވިފައިވާ ބަދަލުތައް ކުރައްވައި، ދިރުވި އަދަބީ ގޮތުސަބަބުން، އެ ބޭފުޅުގެކަން ދަރަނިވެރިވެވާ މުދައްރިސުންނެވެ.